

**Куртинець
Мирослав Іванович**

доцент кафедри міжнародного
права
ННІ права
Державного податкового
університету,
кандидат юридичних наук

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

1. Islamic Law: A Very Short Introduction Mashood A. Baderin. Oxford University Press, 2021. 176 p.
2. Бехруз Хашматулла. Еволюція ісламського права: теоретико-компаративістське дослідження. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Одеса. 2006. 20 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/50593889.pdf>
3. Коран. Переклад смислів українською мовою / Переклав з арабської Михайло Якубович. Стамбул: Nat Cilt, 2018. 631 с.

**ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЯК СКЛАДОВА
ІСЛАМСЬКОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

Арабський світ вже давно став важливим учасником міжнародних відносин, а його представники є активними посадовцями міжнародних організацій та судьями міжнародних судових органів.

Водночас надалі є порівняно небагато досліджень, які б розкривали особливості ісламського міжнародного права, або *al-siyar*, та його інститутів. Одне із визначень цього поняття робить Бехруз Хашматулла, який вказує, що «Ісламське міжнародне право складається із сукупності норм, що регулюють не тільки взаємини ісламських держав з неісламськими, але і самих мусульман як індивідів з немусульманами» [2, с. 12].

У контексті збільшення числа воєнних конфліктів, цікавим може стати огляд гуманітарного права, як складової «аль-сіяр». Розуміння МПП ісламського права подається у праці Машуда А. Бадеріна (Mashood A. Baderin) «Islamic Law: A Very Short Introduction» («Ісламське право: дуже коротке впровадження» – переклад авт.) з 2021 р. [1]. Норми гуманітарного права регулюють поведінку під час війни, *jus in bello*, щоб гарантувати, що війна ведеться відповідно до певних гуманітарних принципів. Такі правила є важливим компонентом права війни відповідно до класичних правил аль-сіяра.

Як і в сучасному міжнародному праві, в ісламському праві війни існує більше норм, що стосуються *jus in bello* (право під час збройного конфлікту), аніж *jus ad bellum* (право на застосування сили). Ісламське право визнавало необхідність примусу у війні ще за часів Пророка Мухаммеда, про що свідчать його послідовні накази мусульманської армії, що закликають до стриманості й гуманізму у війні. Шериф Бассіуні зазначив, що ці ранні настанови Пророка пізніше лягли в основу традиційних правил збройного конфлікту відповідно до ісламського міжнародного права, кодифікованих у восьмому столітті н. е. вченим ап-Шейбані (749/750 - 805 pp.): у його книзі поняття «*al-Siyar*» ... являло собою найбільш розвинене формулювання МПП аж до ХХ століття н.е., коли були закладені основи сучасного звичасвого і конвенційного міжнародного гуманітарного права [1].

Подібно сучасному міжнародному гуманітарному праву, ісламське право забороняє каліцтва, непотрібні руйнування, непотрібне кровопролиття, непотрібні людські страждання і всі надмірності у війні.

Загальне правило ведення війни відповідно до ісламського міжнародного права міститься виводиться Машудом А. Бадеріним з сури С2:190, що ясно вказує на те, що існують обмеження у війні, які не повинні бути перевищені за ісламським правом: «Але не виявляйте ворожості при цьому, бо ж, воістину, Аллаг не любить тих, хто виявляє ворожість!» [3, с. 29].

Вказується, що протягом свого життя, коли пророк Мухаммад призначав воєначальника для ведення війни, він наказував йому діяти зі свідомістю Бога і видавав накази про стриманість у війні наступним чином: ... ніколи не порушуйте довіру, не зраджуйте, не калічте нікого, не вбивайте ні малолітніх, ні жінок. Мстяться за нанесені нам образи, не чіпайте до нешкідливим мешканкам домашнього усамітнення, не падайте слабкості жіночої статі, не завдавайте шкоди немовлятам і хворим в ліжку. Утримайтеся від руйнування будинків жителів, які не супротивляються; не знищуйте ні засобів до існування, ні їх плодкових дерев і не чіпайте пальми ... і не вбивайте дітей [1, с. 132].

Ця практика підтримувалася чотирма ортодоксальними халіфами і наступними мусульманськими правителями після них. Повідомляється, що перший халіф Абу Бакр також віддавав мусульманській армії наступні накази: «Коли ви зустрінете своїх ворогів в бою, поведьтеся так, як личить хорошому мусульманину. ... Якщо [Бог] дарує Вам перемогу, не зловживайте своїми перевагами і не бійтеся заплямувати свої мечі кров'ю того, хто поступиться, не торкайтеся ні до дітей, ні до жінок, ні до немічних чоловіків, яких ви можете знайти серед своїх ворогів. Під час вашого маршу по ворожій території не рубайте пальми або інші фруктові дерева, не знищуйте продукти землі, не спустошуйте полів, не спалюйте будинків [1, с. 132].

Відповідно, Машуд Бадерін доходить до висновку, що всі подібні звірства, що здійснюються, нібито в ім'я ісламу, екстремістськими угрупованнями, такими як ІДІЛ в Іраку і Сирії, Боко Харам в Нігерії і Аш-Шабаб в Сомалі і Кенії, не тільки суперечать сучасному міжнародному гуманітарному праву, але і порушують норми ісламського гуманітарного права відповідно до аль-сіяр [1, с. 132].

На підставі цього можемо зробити висновок, що «класичне» ісламське міжнародне право у контексті захисту цивільного населення (гуманітарний аспект) відстоює ті ж принципи, що й «універсальне» міжнародне гуманітарне право, знане як право Женеви та право Гааги, тобто це є єдина й універсальна система, що захищає цивільне населення під час збройних конфліктів. Інші підходи та пояснення, що суперечать класичному розумінню МГП та обґрунтовують заборонені у такому підході дії, скоріш за все не можуть бути визнані як правильні. Певною аналогією можуть бути спроби обґрунтувати тоталітарні режими (наприклад колишній СРСР), де під пануючу систему «адаптувалися» норми національного та міжнародного права.